

Etički kodeks Europskog psihijatrijskog udruženja

Pripremio Odbor za etička pitanja Europskog psihijatrijskog udruženja

Usvojen na Općoj skupštini Europskog psihijatrijskog udruženja 11. travnja 2021. godine

Predsjednica Odbora:

Danuta Wasserman

Članovi Odbora koji su radili na Etičkom kodeksu:

Bailey, Sue; Bruun, Henriette; Courtet, Philippe;
van der Gaag, Rutger; Galderisi, Silvana; Musalek, Michael;
Pöllmaecher, Thomas; Tyano, Sam;
Schouler-Ocak, Meryam; Vavrusova, Livia; Wise, Jan

Temeljne vrijednosti

Psihijatri se moraju pridržavati odgovornosti i etičkih zahtjeva medicinskog zvanja, kao i onih specifičnih za psihijatriju i skrb o duševnom zdravlju.

Psihijatri bi trebali slijediti etička načela poštivanja autonomije, dobročinstva, neškodljivosti i pravednosti. Primjena etičnosti u psihijatriji zahtijeva svjesnost, osjetljivost i empatiju za pacijenta kao pojedinca, uključujući njegove kulturne specifičnosti i uvjerenja.

Psihijatri imaju obvezu zagovarati univerzalnu zdravstvenu skrb za sve, kao i pravednu i odgovarajuću prevenciju, skrb, liječenje i rehabilitaciju osoba s premećajima duševnog zdravlja, u okviru raspoloživih mogućnosti u svojoj zemlji.

Psihijatri će raditi na svim razinama na promicanju javnog duševnog zdravlja i dobrostanja te na smanjenju stigme i diskriminacije povezanih s bilo kojom psihijatrijskom bolešću ili drugim poremećajem duševnog zdravlja.

Psihijatri neće diskriminirati nikoga na temelju dobi, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere, spola, roda, spolne orijentacije, društvenog položaja, kriminalne povijesti, invalidnosti, bolesti ili političke opredjeljenosti. Neetično je pomagati drugima u diskriminiranju po ovim osnovama, a psihijatri nikada ne smiju podržavati i/ili sudjelovati u bilo kojem obliku diskriminirajućih aktivnosti.

Psihijatri moraju pokazivati poštivanje u komunikaciji s osobama s poremećajima duševnog zdravlja, članovima njihovih obitelji i članovima tima s kojima rade. Psihijatri neće djelovati kao punomoćnici koji donose odluke za svoje pacijente, a odluke pacijenata moraju poštivati i dati im pravo na izražavanje vlastite volje. Psihijatri trebaju informirati osobe s poremećajima duševnog zdravlja o dijagnostičkim i terapijskim postupcima, promicati njihovu autonomiju u odlučivanju i uvijek tražiti njihov informirani pristanak za te postupke. Psihijatri bi trebali promicati edukaciju osoba s poremećajima duševnog zdravlja, njihovih obitelji i drugih stručnjaka kako bi ojačali procese donošenja odluka.

Psihijatar ne smije iskoristiti odnos psihijatar-pacijent za vlastitu korist. Psihijatri se ne smiju upuštati u seksualne odnose bilo koje vrste s osobom koju liječe.

Odgovornosti psihijatara

Psihijatri imaju odgovornost:

- obnavljati i usavršavati svoja znanja i praksu kontinuiranom izobrazbom;
- biti upoznat s najboljim mogućim liječenjem koje je dostupno pacijentima u njihovoj zemlji;
- održavati terapijske granice;
- čuvati vlastito zdravlje i psihičko dobrostanje i potražiti stručnu pomoć kad god je to potrebno.

Pružanje individualizirane skrbi i liječenja

Psihijatri bi trebali savjetovati i predlagati liječenje utemeljeno na dokazima i pokušati pružiti najbolje dostupno i odgovarajuće liječenje za svoje pacijente, čak i u rijetkim slučajevima kad to možda nije sukladno društveno poželjnom odabiru.

U komunikaciji s osobama s poremećajima duševnog zdravlja, psihijatri bi trebali moći razumjeti svog pacijenta kako bi prevladali jezične i kulturološke prepreke, uz sigurnost, pažnju i posvećeno vrijeme sukladno stanju osobe s poremećajem duševnog zdravlja, a unutar raspoloživih mogućnosti.

Poštivanje autonomije i dostojanstva

Poželjan je informirani pristanak pacijenata za skrb, liječenje, rehabilitaciju i istraživanje. Psihijatar treba osobi s poremećajem duševnog zdravlja pružiti sve relevantne obavijesti, osiguravajući da je potpuno obaviještena o mogućnostima, prednostima i nedostacima liječenja. Pacijenta – ispitanika se mora upoznati s načinima korištenja dobivenih informacija u istraživanju.

Pri odlučivanju o liječenju uvijek treba voditi računa o volji i preferencijama osobe s poremećajem duševnog zdravlja. Psihijatri bi trebali omogućiti optimiziranje sposobnosti osobe s poremećajem duševnog zdravlja da donosi vlastite odluke. Psihijatru je odgovornost učiniti povjerenje i poštovanje u odnosu psihijatar-pacijent najboljim mogućim.

Osobito treba biti oprezan kad se radi o maloljetnicima s poremećajima duševnog zdravlja. Roditelji ili zakonski skrbnici trebaju biti uključeni u proces liječenja, a njihov pristanak mora biti sukladan zakonodavstvu zemlje u kojoj se liječenje provodi. Psihijatri su dužni poštivati povjerljivost i neovisnost maloljetnika.

Osobe sa značajnim poremećajima duševnog zdravlja ili osobe s invaliditetom zbog poremećaja duševnog zdravlja

Ako osoba s poremećajem duševnog zdravlja ima težak oblik bolesti ili invaliditet zbog poremećaja duševnog zdravlja koji nadilazi njenu sposobnost donošenja slobodnih odluka o svom duševnom zdravlju, psihijatri bi se trebali posavjetovati s članovima obitelji, skrbnicima, pravnim savjetnicima ili drugom osobom koja bi bila imenovana od strane društva, kako bi se omogućilo donošenje odluke koja

je u najboljem interesu osobe s takvom vrstom poremećaja duševnog zdravlja. Psihijatar bi trebao znati procijeniti sposobnost osobe s psihičkim poremećajem za davanje pristanka. Psihijatar će procijeniti odnos između osobe s poremećajem duševnog zdravlja i onih koji joj pružaju podršku jer to može utjecati na ishod liječenja.

Prisilna skrb i liječenje

Primjena mjera prisilnog zbrinjavanja i liječenja razmatrat će se tek kad su iscrpljene sve druge mogućnosti i ne postoji alternativa za pružanje odgovarajuće skrbi i postojanje sigurnosti osobe s poremećajem duševnog zdravlja i/ili drugih osoba.

Prilikom provođenja prisilnog liječenja psihijatar će poštivati zakonski okvir svoje zemlje u ovom području i surađivati sa svim osobljem koje je uključeno u ovaj proces.

Prisilnu njegu i liječenje pružat će se samo dok osoba s poremećajem duševnog zdravlja i dalje predstavlja opasnost za sebe ili druge. Pacijentovo stanje treba redovito propitivati sukladno relevantnim nacionalnim pravnim propisima pojedine, uz stalno traženje konsenzusa za liječenje.

Povjerljivost

Podaci se moraju obrađivati na zakonit način, sukladno Općoj uredbi o obradi podataka (General Data Processing Regulation - GDPR) u Europskoj uniji i odgovarajućim zakonima u drugim europskim državama. Psihijatri bi trebali postupati s informacijama koje su dane zdravstvenom sustavu kao povjerljivima sukladno nacionalnim zakonima, koristeći ih samo za liječenje bolesti i poboljšanje duševnog zdravlja, osim ako postoje zakonski ili drugi pravno propisani izuzeci. Osobe s poremećajima duševnog zdravlja treba što prije upoznati s propisima o tajnosti podataka pri ulasku u zdravstveni sustav.

U slučaju otkrivanja povjerljivih podataka psihijatar je dužan o tome obavijestiti zainteresiranu stranu, odnosno osobu s duševnim smetnjama čiji su podaci otkriveni.

Psihijatri kao istraživači

Dobra istraživačka praksa zahtijeva da istraživanje uvijek osigurava dobročinstvo, neškodljivost, integritet, informirani pristanak, uz poštivanje svih prava i dostojanstva, kao i odgovarajućih smjernica nacionalnih liječničkih udruga. U svim okolnostima treba izbjegavati iskorištavanje osoba s poremećajima duševnog zdravlja i određenih populacijskih skupina (primjerice prema spolu, etničkoj i nacionalnoj pripadnosti, zvanju i sličnome). U svakom projektu potrebno je analizirati i izbjegavati moguću štetu koja može biti fizička, psihološka ili uzrokovati diskriminaciju i stigmatu.

Istraživanje treba provesti nakon odobrenja nadležnog etičkog povjerenstva europske države zastupljene u Europskom psihijatrijskom udruženju u kojoj se istraživanje provodi. Budući da su osobe uključene u psihijatrijsku skrb ranjiva populacija u osjetljivim situacijama, posebnu pozornost treba posvetiti jačanju njihovih kompetencija prigodom davanja pristanka.

Istraživači moraju osigurati tajnost rezultata istraživanja. To uključuje sigurnu pohranu podataka i zaštitu od neovlaštenog osoblja sukladno Općoj europskoj uredbi o zaštiti podataka. Također je važno da su podaci o ispitanicima uključenima u istraživanje anonimni, što omogućuje najbolji mogući način neidentificiranja.

Istraživači uvijek trebaju navesti izvor financiranja istraživanja i druge vrste suradnje i/ili potpore.

Obraćanje medijima

U razgovoru s medijima psihijatar se uvijek treba ponašati i predstavljati informacije u skladu s očuvanjem dostojanstva psihijatrije kao zvanja, predmeta i tema iz područja psihijatrije, psihijatara i osoba s poremećajima duševnog zdravlja.

Psihijatri bi trebali osigurati točnost podataka o istraživanjima i dobivenim rezultatima te spriječiti pogrešno tumačenje izjava. Pri tome treba voditi računa o izbjegavanju diskriminacije i stigmatizacije osoba s poremećajima duševnog zdravlja.

Psihijatar neće prekršiti zakone o povjerljivosti medicinskih podataka svoje zemlje. Psihijatar će se pridržavati posebnih nacionalnih propisa koji se odnose na pisanu i usmenu klevetu.

Odnos prema industriji

Psihijatri bi trebali otkriti i pokazati povezanost s organizacijama i/ili tvrtkama koje ih podupiru ili surađuju s njima, kao i s financijskim sponzorima. Psihijatrima je od posebne važnosti osigurati da bilo kakvi poticaji sponzora ne utječu na njihov profesionalni rad, a time i na zdravlje pacijenata.

Odnos s trećim (financijskim) stranama

Psihijatri se moraju pobrinuti da zdravlje osoba s poremećajima duševnog zdravlja bude njihov glavni fokus i pružiti im najbolje moguće liječenje. To ponekad može biti u sukobu s trećim stranama i organizacijama koje se usredotočuju na maksimiziranje svoje neto dobiti. Zato je vrlo važno da psihijatri poštuju Rezoluciju Ujedinjenih naroda broj 46/119 „Načela zaštite osoba s duševnim poremećajima“, koja kaže da se „psihijatri trebaju suprotstaviti diskriminatornim praksama koje ograničavaju njihovu dobrobit i prava, uskraćuju jednakost, ograničavaju opseg liječenja ili njihov pristup odgovarajućim lijekovima za pacijente s duševnim poremećajima“.

Specifične situacije

Mučenje

Psihijatri ne smiju sudjelovati ni u kakvom procesu psihičkog ili fizičkog mučenja, čak ni kada ih vlasti pokušavaju prisiliti da budu uključeni u takva djela.

Odabir spola

Psihijatar ne bi trebao sudjelovati u donošenju odluka o prekidu trudnoće, a kome je razlog odabir spola djeteta.

Potpomognuto samoubojstvo

Primarna je dužnost liječnika poboljšati zdravlje, smanjiti patnju i zaštititi svaki život. Psihijatar, među čijim su pacijentima i oni koji su značajno onesposobljeni i nekompetentni donijeti informiranu odluku, treba posebno paziti na postupke koji mogu dovesti do smrti onih koji se zbog invaliditeta ne mogu sami zaštititi. Psihijatar treba biti svjestan da stavovi osobe s poremećajem duševnog zdravlja mogu biti iskrivljeni tim poremećajem. Uloga psihijatra je liječenje bolesti. Psihijatar se treba voditi ne samo zakonima svoje zemlje, već i standardima strukovnih organizacija. Psihijatar nema obvezu sudjelovati u postupcima vezanima uz potpomognuto samoubojstvo.